

Analyse | kraka

25. juni 2015

Lad os lægge myten om den faste arbejds­mængde i graven

Af Jens Hauch, Kristian Thor Jakobsen og Nicolai Kaarsen

I det lange løb nytter det hverken at forkorte arbejdstiden eller forsøge at holde udlændinge væk fra danske job. Hvis en ny regering vil øge beskæftigelsen, er den nødt til at øge arbejdsudbuddet.

Kontakt

Økonom
Nicolai Kaarsen
Tlf. 4297 9626
E-mail nk@kraka.org

Forskningschef
Kristian Thor Jakobsen
Tlf. 3022 6792
E-mail krj@kraka.org

1. Er den samlede mængde arbejde i samfundet fast?

»Hvis alle arbejder en time mindre, er der mere arbejde til overs til dem uden job, og arbejdsløsheden falder.« Dette udsagn har været brugt af Alternativet som argument for at gennemføre en 30 timers arbejdsuge. Og det lyder besnærende: Travle forældre får mere kvalitetstid med børnene, de arbejdsløse kommer i job.

På højrefløjen er parolen en anden: »Når danske job tages af udlændinge eller erstattes af teknologi, er der færre job til os andre.« Udsagnet blev flittigt anvendt under valgkampen til at advare mod konsekvenserne ved indvandring, for hvis udlændingene tager alle job, så bliver vi andre arbejdsløse!

Hører du til dem, der synes, at disse udsagn lyder ganske tilforladelige? Så bered dig på en overraskelse: De er nemlig forkerte ifølge langt de fleste økonomer. I hvert fald hvis man ser mere end et par år frem i tiden. Begge bygger de nemlig på en forkert præmis om, at der er en fast mængde arbejde til rådighed. Økonomer har i årevis kæmpet en forgæves kamp mod denne misforståelse, der på engelsk går under navnet the lump of labour fallacy. Mængden af arbejde er nemlig ikke fast, men ændrer sig efter, hvor mange der står til rådighed.

Flaskehalsproblemer

Når jeg stiller min arbejdskraft til rådighed, vil en virksomhed hyre mig, hvis den vurderer, at jeg kan tjene flere penge til den, end jeg koster i løn. Tilpasningen af løn er således det tandhjul i maskineriet, der betyder, at beskæftigelsen tilpasser sig til det antal personer, der står til rådighed.

På den korte bane kan lønnen være fast, f.eks. fordi det ofte er arbejdsmarkedets parter, der bestemmer lønnen, og ikke én selv. I så fald kører tandhjulet trægt, og det kan tage tid, før beskæftigelsen tilpasser sig.

Derfor er der faktisk sandhed i de to udsagn på den kortere bane. Hvis f.eks. arbejdstiden sættes ned, vil virksomhederne på kort sigt mangle hænder og hyre flere. Men på længere sigt vil lønnen tilpasse sig: Når arbejdsløsheden falder, opstår der flaskehalsproblemer på arbejdsmarkedet. Så stiger lønnen, og virksomhederne må fyre flere og ansætte færre. I fagøkonomiske kredse er der uenighed om, hvor træg tilpasningen er. Men langt de fleste økonomer er enige om, at beskæftigelse på kort sigt primært er bestemt af efterspørgslen efter arbejdskraft, mens det på længere sigt er arbejdsudbuddet, der er afgørende for beskæftigelsen. Modelredskaberne – de matematiske computermodeller, som vi økonomer bruger til at holde styr på alle dele af økonomien – afhænger derfor af problemstillingen. Nogle modeller anvendes, når det handler om finanspolitikken de kommende år. Andre modeller anvendes, når de økonomiske strukturer analyseres.

Nye job

Historien byder på flere eksempler, som taler imod idéen om, at arbejdsmængden er fast i det lange løb.

Tænk bare på den befolkningsvækst, som Danmark har oplevet i løbet af 1700- og 1800 tallet. I 1769 var der 800.000 danskere, i 1901 2,5 mio. – mere end tre gange så mange. Hvis arbejdsmængden var fast, skulle den kraftige befolkningsvækst have betydet massiv arbejdsløshed i 1901.

I midten af 1800-tallet arbejdede de fleste danskere inden for landbrug. Traktorer og andre maskiner har sidenhen overflødiggjort manuelt arbejde i landbruget. Det betød ikke massearbejdsløshed. I stedet begyndte danskerne at arbejde på fabrikker, kontorer, i forretninger og mange andre typer jobs inden for service og industri.

Siden 1970'erne er der sket en lignende udvikling inden for industrien. Traditionelt samlebåndsarbejde er løbende blevet overtaget af maskiner og arbejdere i Kina eller andre lande, hvor uddannelsesniveaet er lavere end i Danmark. I løbet af de seneste år er denne tendens fortsat med robotternes indtog i de danske fabrikshaller. Resultatet: Det samlede antal mandetimer, der lægges i industrien, er mere end halveret siden 1966. Igen uden at dette har ført til massiv arbejdsløshed. I stedet er der blevet skabt nye offentlige og private job i servicesektoren.

Mere arbejdsudbud, flere job

I Frankrig indførte man en 35-timers arbejdsuge omkring år 2000. Forskning tyder på, at det ikke betød lavere ledighed, men til gengæld betød større utilfredshed med arbejdstiden – måske fordi reformen indskrænkede mulighederne for selv at vælge arbejdstid.

Forskning fra bl.a. Storbritannien, USA og Belgien tyder på, at tidlig tilbagetrækning af ældre ikke har fået flere unge i arbejde. Det var ellers det, der var idéen med efterlønnen og overgangsydelsen. Og Det Økonomiske Råd har tidligere påpeget, at netop udfasningen af overgangsydelsen fik erhvervsfrekvensen til at stige. Igen et resultat, der tyder på, at der ikke er en konstant klump arbejde, som skal deles mellem befolkningen. Forskning fra en række OECD-lande, heriblandt Danmark, viser desuden, at mere indvandring ikke leder til større arbejdsløshed.

Den nye regering bør tage højde herfor ved dannelsen af et nyt regeringsgrundlag. Hvis flere skal i beskæftigelse, skal arbejdsudbuddet øges. Det på tide, at vi lægger myten, om at arbejdsomkostningen er fast, i graven.